

vrednotah, nego spor za svetovni nazor. Ritem in metrum: živo kipenje in prerajanje — okorela dogma; tok stvari in duš — svareče dvignjen prst; ali: plavanje nad prepadi — gledanje z varnega brega; idealizem — utilitarizem (torej materijalizem); iskanje resnice skozi blodnje in zmote, borba duha za Boga na žive in mrtve — štiri poslednje reči lepo na pladnju. Ritmik-tvorec si takih udobnosti ne more dovoliti.

Toliko neglede na to, da nam našega metra in ritma navsezadnje menda ne bo določala hebrejščina, marveč preje slovenščina in slovenska pesem, narodna in umetna, nje zakonita naslednica — vsaj Prešernova, vsaj Prešernova, doktore!

O. Ž.

Paradoks v vprašanju našega gledališča. Kar se je pri nas v teku zadnjih let scsulo — in tega ni malo — se je moralo sesuti, ker je stalo na lončenih nogah. A mi imamo že tisto navado, da iščemo vzrokov v vseh mogočih vnanjostih, nočemo si pa priznati, da je to iskanje zgolj plahotno izgovarjanje ter zvičajna preteveza in da tega rušenja ne bo preje konec, dokler ne pogledamo svoji mizeriji do jedra — to je v našo lastno duševnost. Svoje uspehe, svoj lepi razvoj — o, ni ga od spretnega politika in modrega govornika do neukretnega vajenčka v katerikoli delavnici javnega življenja, ki ne bi vedel naizust, da smo si jih izvojevali brez tuje pomoči, z lastnim naporom in naponom, ki je moral premagati vsakovrstne neprilike in težave. In del te samozavestne slave prevzame vsak brez obotave nase, v prvi vrsti seveda bistri govornik. Da pa smo prispevali k svojim neuspehom vsi skupaj in vsak posameznik po svojih najboljših (kajpada vedno skromnih) močeh, da moramo torej prevzeti zanje odgovornost vsi skupaj in vsak posamič — te misli se je dobro otresti, še boljše, ne ji dati sploh do sebe, nadležnici nadležni!

Vsako leto najmanj po enkrat zaženemo presunljiv krik o novem kulturnem škandalu ter vijemo roke in pomembno skomizgamo z rameni. In vsako tako skomizganje je prav naravna kretnja, viden izraz psihičnega otesanja vsakoršne odgovornosti za to narodno nesrečo od svoje duše. Eden takih povodov za psihofizično otesavanje je bilo ukinjenje slovenskega gledališča.

Dokler je gledališče delovalo, nismo hodili vanj; ko je prenehalo, smo hitro začutili, da to ne gre; Ljubljana brez gledališča! Ogorčenje, sramota! In sramotenje! In sedaj, ko je središče slovenstva že cela tri leta brez predstav — vidimo, da gre, in živ krst jih v resnici ne pogreša. Dokaz? Če bi nam bilo do gledališča res kaj, bi ga imeli. Tako pa vidimo, da gre; našim potrebam zadoščajo kinematografi — tudi pošteno poglavje zase! — in nemško gledališče.

A odkod tisto silno ogorčenje ob takih prilikah? Tisti občutek sramu? Ali je to res samo hinavščina? Prenagla in prepovršna bi bila taka sodba vendarle. Ni hinavščina, nego zmota je, nekaka desorijentacija, ki pa sega globoko v naše kulturno življenje, in katero je treba pojasniti.

Namreč: zakaj ogorčenje, zakaj občutek sramu? Ali zato, ker poslej ne bomo več poslušali nesrečnega Hamleta v slovenskem (in še Cankarjevem!) jeziku razodevati globine svoje razrite duše? Ker nam ne bosta žvrgolela Romeo in Julija tik pred grobom svoje visoke pesmi mladosti in ljubezni? Ker nas ne bosta bičala zagrizeni Strindberg in nič manj zagrizeni starec Tolstoj s svojim srdom in svojim usmiljenjem? To ne. Prvič smo na našem odru te pesnike redko videli, in če bi jih bili lahko, nismo šli v gledališče — iz raznih vzrokov. Dejstvo samo je neizpodbitno. Torej vendar hinavščina? Ni hinavščina, a obšlo nas je čustvo sramote, da nimamo ničesar pokazati, zlasti tujcu, ki se nameri v našo prestolico in se mi-

mogrede pozanima za nas. Nerodno ti je, nehote zardiš sramu in zadrege. In to je tisto: svoje gledališče kakor da bi morali imeti zavoljo tujcev, ne zavoljo nas samih; svojo kulturo ne iz lastne želje in potrebe po nji, marveč zaradi reprezentacije. V znamenju tega paradoksa se je razvijalo dokaj naša kulture — zato ni čuda, ako se je zgodilo z njo, kar se je. Veje in vrh zahtevaš od drevesa, ker so na videzu, tal in korenin, skritih pod njimi, mu ne privoščiš, in se čudiš in ogorčaš, da ne požene cveta in ne rodi sadu. Iz vnanjih nagibov postaviš lahko hišo in kulise — in oboje imamo še sedaj — hrama umetnosti nikoli! Umetnost klije iz duha in notranje ljubezni; vnanja podpora, ki ne izhaja iz duha in ljubezni, ji je prej prokletstvo nego blagoslov. In na tak način smo si že marsikaj prokleli in si še proklinjamo.

V spomin Lojzu Zbačniku. — Od številnih sinov neimovitega krojača v Loškem potoku zajde najdarovitejši v srednje šole. Zanimalo bi ga jezikoslovje, a po naključju se zaveže za zdravoslovje. V drugem polletju presedla na cenejše pravo. Odsluži enoletništvo na Češkem. Pred prvim izpitom gre desetnik v Galicijo, na patroljskem pohodu mu šrapnel odnese čeljust. Priljubljen družabnik. Pod imenom Slavko T(aborski) idr. je objavljajl črtice po „Dom. Prijatelju“, „Slov. Narodu“, „Jutru“ ter večkrat brezimno pereče polemike. V zapuščini dosti dramatskih in pripovednih osnutkov.

Tri leta že za tabo mati joče:
„Zastonj se, sinko, vbadal je tvoj oče,
„da lepše dni sešije ti.

„V tla gleda, ko da zgubil je šivanko,
„in čuti bosti v srcu iglo tanko,
„solzé pa ne prelije ti.

„Tri leta nosi te, nevidno breme:
„srebrí se bujna brada mu in teme,
„očesi motno sijeti.

Tri leta bedno plakala je mati,
še vedno vidi te slovo jemati,
ko v tujem ustni gnijeti.

Morfeju.

Zakaj bežiš iz sočnatih mi snov
in kako nudiš mi nadomestilo?
Duha dvom v lačno mi lovi šestilo,
peha od Sile blazno ga na Snov.

Prešinja misel bliskoma vseмир,
odgrinja rimske ceste, pestra sonca,
svetov utrinja novih se brez konca,
povsodi snuje stvarniški nemir.

Za mano pljuska že vekov nebroj,
preležal v premog sem se v tesni plasti,
prelevil v životinj se silni roj.

Še raj bi ustvaril, pa mi ni v oblasti.
Ni Prometej učil, pravico krasti? —
Mož sam ni tvorec, sam je bore stroj!

Anton Debeljak.